

Ködöböcz Gábor

„az elmúlás, hallom, unottan zakatol, / befogad a párolgó égi akol”

A halálközelség riadalmas méltósága Oláh János kései lírájában

Akárcsak korábbi pályaszakaszában, Oláh János kései korszakában is a rá fokozottan jellemző valóságérzék és tisztánlátás jegyében, illúziótlan szemlélettel és hamis ábrándok nélkül vet számot egzisztenciális helyzetével, múltjával, jelenével és jövőbeli esélyeivel. Szürkületbe takart kilátásait és verseinek partitúráját legfőképpen a halálközelség szorongató élménye határozza meg.

Egészen különleges és semmi máséhoz sem fogható érzés lehet az, amikor a vendéglétnek mondott vékonyka földi jelenlét végén – midőn vággyá lesz a lemondás és lemondássá lesz a vágy – az ismeretlenbe készülődik a lélek. Nevezzük az ismeretlent akár túlvilágnak avagy mennyországnak, a hangsúly akkor is a számvetés, illetve a búcsú mikéntjén, a távozás méltóságán van.

A mesterségesen meghosszabbított létezés és végeláthatatlan szenvedés közepette, amikor „fáj, ha nem eszem, és fáj, ha eszem, fáj, ha alszom, és fáj, ha ébren vagyok, fáj, ha mozgok, és fáj, ha mozdulatlan vagyok”, nem csekély lelkierő és nem kevés kegyelem kell ahhoz, hogy emberi tartásunk és méltóságunk maradékát meg tudjuk őrizni. Eme riadalmas stációk költői reflexióját olvashatjuk Oláh János kései verseiben. Olyan jellegadó, az utolsó időszak létérzékelését és önszemléletét atmoszferikus érzékletességgel és szuggesztív hitelességgel megragadó művekre gondolva, mint *Bolond bohóc; Rozsdás csönd; Rejtjelek; Nem kérek kegyelmet; Titkok léte; Káprázat-fényben; Mítosz lobban; Dadogva vallom; Gaia anyánk; Hársak alja; Isten horga; A nemlét dallama; Az igazság hisztériája; Pincszéri elégia.*

Miként egykoron Tandori Dezső mondta egy vele készült interjúban: „vajon nem kell-e nagyon is meglenni ahhoz, hogy egy kicsit is elveszettnek érezzük magunkat?” A végzetes betegségtől sújtott, elmúlástudattal s önnön démonaival küzdő Oláh János kései verseiben is ennek a hamleti regiszteren kifejezett belső drámának, fehéren-feketén megjelenített szenvedésteli misztériumnak lehetünk tanúi. Hol az Úrra hagyatkozó vérszegény reménységgel „Bocsáss meg nékem, Istenem, / e földre vert szegénynek, / ha vétkemet megérted, / talán együtt érzel velem. //(...) Tekintetem tova bolyong, / más, léten túli létbe. / Mért kell meghalni érte, / ha élni is lehetne, mondd?” (*Bocsáss meg!*); hol a pályatárs jó barátához forduló rezignált bölcsességgel: „Nívtunk igazunkért, / s elvesztettük harcunk. / A bőrünket olcsón/

mégse kéne adnunk.// A fölöttünk zúgó,/ ellobbanó szélbe,/ tudjuk, nem pissen már/ vigasz se, remény se.” (*Dúdold te nótádat - Kiss Bence barátomnak*); hol a nyelvi minimalizáltság virtuóz tömörségével: „Ezer fájdalom csápjá/ tapogat a halálba.” (*Ezer fájdalom*); hol a végsemmisség általi kifosztottság keserűségével: „ha meg kell halni, meg kell halni,/ de miért a semmiért?”; (*Miért a semmiért?*); hol a Fennvaló értetlen közönyét panaszló lamentációval: „végső soron Isten sem érti,/ miért is szeretnék én élni.” (*Végső soron*); hol a halálra ítéltség kényszerű tudomásulvételével: „Vedlett hiúság kéje öl meg?/ Uram, úgy látszik, veszni szántál,/ esendőbbben egy szál virágnál/ érintem meg a hideg földet.” (*Nem kérek kegyelmet*); hol a lét kozmoszával egyé válni igyekvő attitűddel: „Egy álom szöglete:/ hajtúkanyar./ Ösvény szélén/ földre lapult fűszál/ fölmagasodom./ Elindulok a hegyi kaputón/ a fenn gomolygó ködfelhő iránt,/ s eltűnök benne.” (*Földre lapult fűszál*).

Ugyanakkor a magasságszférák és mélységperspektívák egybevillantásával, az „itt” és az „ott” színejátszó selyemként villódzó interferenciájával az életremény és haláltudat létfilozófiai távlatba helyezett, drámai szinkronicitása kap hangot: „A gyökereknél hallgatózom,/ utam a csönd, utam az ózon.// ürbe tárult, sehová lélek,/ mennybe szánt, keréketört élet.// Dadogva, öntudatlan hajtom/ a meggyalázott földre arcom.” (*Dadogva vallom*); „Égettbor ízű hársak/ szélhangon zsolozsmáznak/ Hallgatom, s minden elhagy,/ mondják, talán nem is vagy./ Ittlétem fáj a voltban,/ a semmiig hajoltam./ S e szótlán szédületben/ méhraj köröz fölöttem./ Bódult botladozásban/ csuklik össze lábam.(...) Mégis, mégis jó volna/ forrás fölé hajolva/ újjászületve élni,/ s mint egy igazi férfi,/ kezedből megízlelni/ a gyermeklétű semmi/ népmese-tiszta csöndjét,/ e tékozló örökét/ érlelte ősi almát,/ Isten fluid hatalmát. (*Hársak alja*); „– Isten horga a fájdalom,/ melyre óvatlan ráharaptam./ Pendül a damil. Hallgatom/ a léttörvény jaját alattam. (...) Áldozat vagyok, érzem én,/ magamat sem találok./ Vacog a nemlét peremén/ el nem álmodott álmom.” (*Isten horga*); „Most egymásra talál/ születés és halál.// Eddig volt, nincs tovább,/ mintha ezt mondanád. (...) Talán lehetne még/ - de túl közel a vég,// s a tétlenség vakít -/ tenni is valamit./ Mintha tör járna át,/ a nemlét dallamát// hallok: egy hangtalan/ dal sír föl daltalan.” (*A nemlét dallama*).

A legszebb lelki energiákból születő búcsúversek közül is kiragyog a hallatlan műgonddal megformált *Pincseszeri elégia*, mely a *Belső tükör* (2014) című, összegyűjtött verseket tartalmazó kötet egyik referenciadarabja és abszolút viszonyítási pontja. Személyesen kozmikus és kozmikusán személyes látásmódja mellett elsősorban a rilkei éberséget és radnóti rebbenékenységet idéző metaforikája, emberi mélysége és artisztikus szépsége avatja ezt a negyvensoros kompozíciót a kortárs líra egyik megkerülhetetlenül fontos, katartikus hatású darabjává.

A lírai életművet lezáró versek sorában ikonikus alkotásként megjelenő *Pincseszeri elégia* képi-gondolati egységével, illetve komplex élmény- és érzékenységfor-

mákat mozgósító nyelvi erejével is azt példázza, hogy a vers – ha hatalma van – az emberi gondolkodás gyémántfogalataként és a csönd szűrőpróbájaként adhat maradandó élményt a reménybeli olvasónak. A jelen vers esetében hatalomról azért beszélhetünk, mert – minő ritkaság ez manapság – emlékezetes belső ragyogást kölcsönöz számára a szellem, amely létrehozta. Álljon itt a szívszorítóan megrendítő költemény néhány ide kívánczoló részlete: „Gombás, öreg pincében forr a borom,/ lepi lámpám cilinderét lomha korom,/ míg odalenn a sötétben ingatagon,/ fölmordul a sértett, vén Balaton. (...) A szemembe csillagi aritmia hull,/ odafönn is mind, aki él, halni tanul.(...) hív az égi mező, csellengő gyalogút./ felejtsd el az örömet, felejtsd a borút.// Ínyemen létteli, halálölő íz,/ örvény, amely semmiből semmibe visz. (...) Tartom még magam, a látszat fecserész,/ mint Füred teraszán pár léha színész.(...) Nem értem, a szikrázó ég mit akar,/ és mit a rebbenő, nyárvégi avar,/ búcsúzóul hisz úgyis betakar,/ míg csillag-hidegen hull sebemre a var.// Fölcsillan poharamban remegve a bor,/ íze a múltás lázas csókjába bomol,/ Hold, víz, éj metszéspontjában valahol/ létem tű-szűrásnyi fájdalma kiforr.”

A lírai életművön belül testamentumszerű, összegezõ vallomás mivoltában akár címerversnek is tekinthetõ alkotás újfent arról gyõzheti meg az olvasót, hogy a világmindenségnek mondott nagy egészet senki sem látja a maga komplexitásában és teljességében úgy együtt, mint a költõ. A *Pinceszeri elégia* esetében ez nyilván a költõi optika élességét és a kozmikus pillantás képességét jelenti. És a dolog természetébõl adódóan azt a fajta õstudást és alapmotiváltságot, amirõl igen gyakran megfélekedzünk: „az egésznek része csak az lehet, ki szíve részévé tette az egészet”.